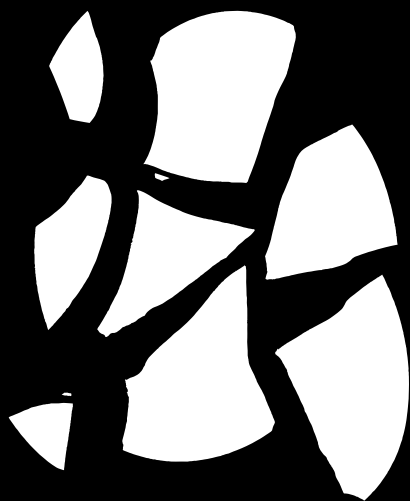

Bruce Chatwin

iš anglų kalbos vertė

MARIUS BUROKAS

Utzas

| LAPAS |

Utzas

Bruce Chatwin

Utzas

Iš anglų kalbos vertė Marius Burokas

| LAPAS |

Bruce Chatwin
UTZAS

Vertėjas iš anglų kalbos
Marius Burokas

Redaktorė
Dangė Vitkienė

Konsultavo
Doc. dr. Ramutė Rachlevičiūtė

Korektorės
Monika Jurkėnienė, Brigita Kulikovskienė

Dizaineris
Jurgis Griškevičius

Maketavo
Kontis Šatūnas

Projekto vadovė
Jonė Juchnevičiūtė

Leidyklos redaktorės
Monika Gimbutaitė, Ūla Ambrasaitė

Projektą finansuoja

Originalus leidimas
Bruce Chatwin, *Utz*, London: Jonathan Cape, 1988

Versta iš
Bruce Chatwin, *Utz*, New York: Penguin Books, 1989

© Bruce Chatwin, 1988

© Marius Burokas, vertimas į lietuvių kalbą, 2022

© Leidykla LAPAS, www.leidyklalapas.lt, 2022

Visos teisės saugomos
ISBN 978-609-8198-56-0

Dianai Phipps

1974 metų kovo 7 dieną, likus valandai iki aušros, Prahoje, penktu numeriu pažymėtame Plačiosios gatvės name, savo bute, kurio langai žvelgė į Senąsias žydų kapines, nuo antro ir seniai laukto insulto mirė Kasparas Joachimus Utzas.

Po trijų dienų, be penkiolikos aštuntą ryto, jo draugas daktaras Václavas Orlíkas stovėjo prie Šv. Zigmanto bažnyčios ir laukė katafalko, gniauždamas rankoje septynis rožinius gvazdikus (ketino nupirkti jų dešimt, bet neišgalėjo tiek įsigyti). Jis su pasitenkinimu stebėjo pirmuosius pavasario ženklus. Virš liepų, sode kitapus gatvės, ratus – su šakelėmis snapuose – suko kuosas, o nuo gretimo daugiabučio čerpių stogo retkarčiais nuslysdavo nedidelė sniego nuošliauža.

Prie laukiančio Orlíko priėjo žilas vyriškis, jo ilgi tiesūs plaukai siekė lietpalčio apykaklę.

- Ar jūs grojate vargonais? – paklausė užkimusiu balsu.
- Bijau, kad ne, – atsakė Orlíkas.
- Ir aš negroju, – atsiduso vyriškis ir nušlepsėjo skersgatviu.

Likus trims minutėms iki aštuntos tas pats vyriškis iš vidaus atsklendė sunkias barokinės bažnyčios duris. Nė nelinktelėjęs Orlikui, jis užsiropštė į vargonų balkoną ir, įsitaišęs tarp paaukuotų trimituojančių angelų choro, ėmė groti laidotuvių maršą, kuri sudarė viso labo du išvakarėse išmokti pompastiški akordai – vietinis vargonininkas tingėjo taip anksti ropštis iš lovos, todėl paprašė bažnyčios sargo, kad jį pavaduotų.

Lygiai aštuntą prie bažnyčios laiptų privažiavo katafalkas – „Tatra 603“. Norėdama nukreipti liaudies dėmesį nuo atgyvenusių krikščioniškų ritualų, valdžia paskelbė, kad visas krikštynas, vestuves ir laidotuves privalu užbaigti iki pusės devynių ryto. Iš automobilio išlipo trejetas vyrų ir, vienas kitam padėdami, atidarė galines dureles.

Savo laidotuves Utzas suplanavo iki menkiausių smulkmenų. Ažuolinis karstas buvo užklotas baltais gvazdikais. Deja, visko numatyti jis nesugebėjo – ant paties karsto viršaus riogsojo bolševikiškai vulgarus vainikas: raudonos puansetijos, raudoni kardeliai, raudonas atlasinis kaspinas, ir visa tai įrėmintą blizgančių lauro lapų. Prie vainiko pridėtas atvirukas reiškė užuojautą (kam?) nuo Rudolfinumo muziejaus direktoriaus ir darbuotojų.

Orlikas pridėjo savo kuklią puokštę.

Antroji „Tatra“ atvežė dar tris karstanešius. Visi trys spraudėsi ant priekinės sėdynės greta vairuotojo. Gale visiškai viena sėdėjo juodai apsirengusi moteris ašaromis permirkusiu vualiu. Kadangi nė vienas vyrų net neketino jai padėti, moteris pati atsidarė dureles ir, svyruodama iš sielvarto, vos neparvirto ant tižiu sniegu padengto grindinio.

Tikriausiai dėl išsišovusių pėdų kauliukų jos bateliai šonuose buvo įpjauti.

Atpažinęs ištikimąją Utzo tarnaitę Martą, Orlikas puolė jai į pagalbą, o ji, tučtuojau pakibusi jam ant peties, leidosi palydima. Bet kai jis norėjo paimti iš jos rudą dirbtinės odos rankinę, Marta išplėšė ją daktarui iš rankų.

Užsikėlę karstą ant pečių, karstanešiai – jie dirbo naktinėje gumos dirbinių gamyklos pamainoje, o dienomis prisidurdavo prie atlyginimo laidojimo biure – nešė jį pagrindiniu praėjimu skambant muzikai, kuri Orlíkui priminė per parodą kulnais mušančių kareivių trepsėjimą.

Pakeliui link altoriaus procesija sutiko valytoją su kiburu, šepečiu ir gabalu muilo. Ji šveitė į grindis įleistą spalvoto marmuro mozaiką – šeimyninį Rožmberkų herbą.

Procesijai vadovavęs biuro darbuotojas labai mandagiai paprašė valytoją pasitraukti ir praleisti karstą. Moteris tik dėbtelėjo į jį ir toliau šveitė grindis kaip šveitusi.

Nešikams teko pasukti į kairę, žengti tarp dviejų klauptų eilių, tada, pasukus į dešinę, paėjėti šonine nava ir, dar kartą pasukus į dešinę, praeiti sakyklą. Galiausiai jie pasiekė altorių, kur, nerimastingai kramtydamas nagus, stoviniavo apyjaunis kunigas dėmėta nuo bažnytinio vyno kamža.

Nešikai pagarbiai nuleido karstą. O tada, pavilioti šviežios duonos kvapo, atsklidusio iš toje pačioje gatvėje įsikūrusios kepyklos, patraukė pusryčiauti. Dalyvauti gedulingose pamaldose pasiliko tik Orlíkas ir ištikimoji Marta.

Kunigas greitakalbe atbumbėjo pamaldas, retkarčiais pakeldamas akis į rojaus aukštybes vaizduojančią freską. Patikėjus mirusiojo sielą Dievui, teko luktelėti dar dešimtį minučių, kol aštuntą valandą dvidešimt šešios minutės grįžo papusryčiaavę karstanešiai.

Kapinėse, kur sniegas jau buvo beveik nutirpęs, kunigas tučiuojau ėmė drebėti iš šalčio, nors vilkėjo storu saržos paltu. Vos spėjus nuleisti karstą į duobę, jis ėmė stumti Martą užsakyto limuzino link. Orlíkas pakvietė kunigą į „Bristol“ viešbutyje rengiamus gedulingus pusryčius, bet šis griežtai atsisakė. Privažiavus Jungmanno gatvės kampą, jis šuktelėjo vairuotojui sustoti ir, trenkęs durelėmis, skubiai iššoko lauk.

Tai Utzas užsakė atsisveikinimo pusryčius ir už juos sumokėjo. Restorano salėje tvyrojo aitrus dezinfekanto kvapas. Stalai buvo nukrauti apverstomis kėdėmis, o valytojos šiūravo šepėčiais, plaudamos pėdsakus vakarykščio banketo, iškelto Rytų Vokietijos ir Sovietų Sąjungos skaičiavimo technikos specialistų garbei. Tolimajame kairiajame salės kampe stovėjo dvidešimčiai asmenų padengtas stalas. Ant baltos damastinės staltiesės žvilgėjo tokajui skirtos aukštos taurės.

Utzas apsiskaičiavo. Jis tikėjosi, kad ateis bent keli savanaudiškiausi, išpešti kokios nors naudos besitikintys giminaičiai. Dar jis tikėjosi, kad pasirodys delegacija iš muziejaus: bent jau tam, kad perimtų į savo graibščias rankas velionio surinktą porceliano kolekciją.

Tačiau atėjo tik Marta ir Orlikas. Susėdę greta, jie užsisakė rūkyto kumpio, blynelių su sūriu ir vyno, kurio vis įpildavo nevalyvas oficiantas.

Kitame jų stalo gale ant užpakalinių kojų, iškėlusi letenas ir iššiepusi nasrus stovėjo didžiulė lokio iškamša – tikriausiai kažkoks pokštininkas nusprendė restorano lankytojams taip priminti apie brolišką jų šalies gynėją. Prie postamento prisukta žalvarinė lentelė skelbė, kad lokį sumedžiojo kažkuris Bohemijos baronas, tik ne Tatrouse ar Karpatuose, o Jukone 1926 metais. Tas lokys buvo grizlis.

Išgėrus porą taurių tokajaus, Martos sielvartas dėl mirusio šeimininko gerokai priblėso. Po ketvirtos taurės ji pašaipiai išsišiepė ir sušuko, kiek gerklė leido: „Už lokį!.. Už lokį!“

Kasparas Joachimas Utzas – Meiseno porceliano kolekcininkas, po Antrojo pasaulinio karo iš Vokietijos pabėgęs į Prahą. Čia, dviejų kambarių bute, jis laiko vertingą, daugiau nei tūkstančio eksponatų kolekciją. Režimas jos neatima, tikėdamasis po Utzo mirties eksponatus perkelti į valstybinius muziejus, tačiau nuo šios minties Utzą purto – net jei mainais kartą per metus jam leidžiama išvykti iš Rytų bloko. Baimindamasis dėl kolekcijos lemties, jis tampa ir socialistinės valstybės, ir meilės menui įkaitu.

Ši švelniai ironiška žymaus britų rašytojo ir žurnalisto Bruce'o Chatwino knyga žvelgia į kolekcionavimą kaip obsesiją, svarsto apie asmeninę laikyseną politinių įtampų akivaizdoje ir nusiramino paieškas praeitės mense.

Taiklūs ir absurdiški dialogai, itin pastabi detalės autoriaus akis, truputį mistiška ir siurrealistinė Prabos atmosfera – „Uztas“ yra puiki pirma pažintis su garsaus britų autoriaus Bruce'o Chatwino kūryba.

– knygos vertėjas MARIUS BUOKAS

ISBN 978-609-8198-56-0

www.leidyklalapas.lt